

Pozoitutako garapena

Hondakin elektronikoen zabortegi bihurtu da Ghanako Agbogbloshie auzunea. Hondatutako telebistak, ordenagailuak eta hozkailuak etengabe iristen dira. Debekatuta dago, berez, garapen bidean dauden herrialdeetara e-zaborra garraiatzea, baina bigarren eskuko ondasun bezala kamuflatu dute. Ghanara heltzen diren aparailu gehienak Europatik eramaten dituzte.

Testua eta argazkiak:

INAKI GURIDI

TIPULAK SALTZEN DIRA Agbogbloshieko merkatuan. Malitik zuzenean iristen dira kamioiak tipula gorritz goraino beteta. Atentzioa ematen du soilik tipulak saltzen dituen merkatu batek. Segituan, orde, beste zerbait egiten da begietara arraroago: saltzaileen eserlekuak. Normalena, agian, egurrezko aulkiren batean eserita egotea litzateke, baina Agbogbloshieko saltzaileak telebista eta ordenagailu pantailen gainean daude jarrita. Pantailen plastikozko kaxa da, goiko behera jarri, eta esertzeko erabiltzen dutena.

Auzunean apur bat ibiltzea nahikoa da konturatzeko, hondakin elektronikoen horiek auzotar askoren bizibidea direla. Nonahi ikus daitezke pilatuta telebista, bideo, ordenagailu edo hozkailu zatiak. Han eta hemen, gizon gazte taldeak ageri dira, pantaila gainetan eseri eta mailu eta zizelarekin apurtutako aparailuak oraindik gehiago txikitzen.

Aluminioa, burdina edota kobrea atera nahi dituzte hondatutako gailu horietatik. Saldu egiten dituzte gero. Atzeritik iritsitakoak dira elektrotresna hauek denak. Ghanako

Ghanako Agbogbloshie auzunea, hondakin elektronikoz bete.

Gobernuak Ingurumena Babesteko Agentzia du, eta John Pwamang da agentziako zuzendarietakobat: “Amerikatik eta Kanadatik ere bidaltzen dituzte, baina gertutasun geografikoagatik Europatik dator aparailuen %85a”.

1989an onartutako Basileako Konbentzioak debekatu egiten du e-zaborra bidaltzea garapen bidean dauden herrialdeetara. Txirrotutako herrialdeak zabortegi bihurtzea eragotzi nahi du 170 herrialdek berretsia duten itun horrek. Argi dago, ordea, askorentzat erraza dela konbentzio horren bahea pasatzea. “Bigarren eskuko ondasun bezala izendatuta iristen dira aparailu hauek denak. Hemengo portura iritsitakoan, ordea, hamaurretik hiru hondatuta daude, e-zaborra dira. Funtzionatzen duten askori, berriz, ez zaie bizi luzea geratzen”, dio Pwamangek.

Hondakin tona askori buruz ari gara. Mike Anane, Ghanako Ingurumen Kazetarien Ligako zuzendariak aspaldiko urteetan dihardu gaia ikertzen. Orain zazpi urte sumatu zuen lehenengo aldiz hondakin elektronikoz betetako kamioi bat Temako portutik Agboghoshiera bidean. Bere datuen arabera hilero 500 kontainer iristen dira portura hondakin elektronikoz beteta. Ghanako Gobernuaren txosten batek dio 2009an bakarrik bigarren eskuko 150.000 tona aparailu elektroniko heldu zirela herrialdera. Herena hondatuta zegoen.

Rotterdamgo portutik abiatzen dira Ghanara heltzen diren merkantzia gehienak. Baina ez dira Herbeheretako gailuak soilik bidaltzen. Britainia Handia, Alemania, Fran-

“Hondakin kimiko kaltegarriekin etengabeko kontaktuan daude. Beruna, merkurioa eta kadmioa bezalako osagai toxikoak dituzte manipulatzeko dituzten gailuek”

MIKE ANANE, KAZETARIA

tzia, Italia zein Espainia ere zabor elektronikoa esportatzen abilak dira. “Herrialde gutxi salbatzen dira”, dio Ananek.

Bigarren eskuko elektronika

Ghanan, ohikoena, bigarren eskuko aparailu elektronikoak izatea da. Etxerik gehienetan Europan atzera utzitako hozkailu eta telebistak dituzte. Akkra hiriburuan

hain ugari diren Internet guneetan, gurean ia aspaldi desagertutako pantaila sakoneko ordenagailuak dira nagusi. Edozein bazterretan saltzen diren sakelako telefonoak, berriz, aurrez erabilitakoak dira sarri.

Atzerriko enpresak dira, askotan, bigarren eskuko ondasunak inportatu eta herrialdean saltzen dituztenak. Ghana bertako enpresariak ere joaten dira atzerrira material bila. Erosi egiten dituzte inportatzeko gailuak, edo batzuetan emandakoak jasotzen dituzte, gero saltzeko. Ghanako Gobernuak berak bultzatzen du bigarren eskuko ondasunak inportatzea. Gai hauek ez dute aduana tasarik ordaindu beharrik. 2003ko lege batek argi dio leize digitalarekin amaitzeko eta herritarrak teknologia berrietan alfabetatzeko modu egokia dela erabilitako materiala inportatzea, gutxi baitira aparailu berriak erosteko bitartekoak dituztenak.

Frank Braimah, Ghanako Teknologia Institutuko operazio zuzendariak ez du gustuko bigarren eskuko osagai elektronikoak inportatzea: “Iruditzen zait herrialde garatuek euren buruko mina ematen digutela dohaintzan. Ez dakite aparailu elektronikoekin zer egin hondatutakoan”. Kanpotik etorri eta

Zergatik Ghana?

Toki erakargarria da Ghana e-zaborra pilatzeko. Aspal-diko urteetan egoera politiko egonkorra du eta horrek ahalbidetu du Europa zein Amerikako herrialde askorekin hartu-eman ekonomiko ugari izatea.

Akkra hiriburutik oso gertu dagoen Temako portua da merkantziak garraiatzeko gune nagusia. Bizia da bertako mugimendua, eta horrek errazago egiten du hondatutako aparailu elektronikoekin garraioa. John Pwamangek hala ikusten du, behintzat: "Errazagoa da ontzien joan-etorria etengabea denean, mugimendu gutxi dagoen portuan baino. Legezko merkantziaren alboan errazago sartzen da legez kanpokoak". Bigarren eskuko gailu elektriko eta elektronikoekin kontsumitzaile amorratuak da, gainera, Ghana. Herritarren erdia pobre-

zia langaren azpian bizi bada ere, beste erdiak badu bigarren eskuko telebista edo hozkailua erosteko adina baliabide.

E-zaborra, dena den, ez da soilik Ghanako arazoa. Antzeko helmuga ugari aurkitu dituzte hondakin elektronikoak euren herrialdeetatik atera nahi dituztenek. Afrika mendebaldetik irten gabe, Nigerian antzekoa da arazoa.

Basel Action Network taldeak –Basileako Konbentzioa betetzearen alde lanean ari denak– eta Greenpeace orain urte batzuk egindako lehen pesketan, Txina eta Indian atzeman zituzten hondakin elektronikoekin zabortegeak. Gerora Afrikako eta Latinoamerikako dozenaka herrialdetan aurkitu dituzte antzeko egoerak.

funtzionatzen duten tresnak segituan banatzen dira Ghanan dauden ehunka salmenta postuetan. Oso sare konplexua dago herrialde guztian hedatuta.

Birziklatzeko azpiegitura egokirik ez dago, ordea, eta konpondu ezin diren tresnei destino bakarra geratzen zaie: Agbogbloshie.

Suarekin jolasean

Gizonak mailuarekin txatarra jo eta jo ari direla, plastiko erre usaina hartzen da. Ke beltzak utzitako arrastoari jarraituz, auzunetik nahiko gertu dagoen zabortegeira hel gaitzke. Eremu zabala da. Odaw ibaiaren bazterrean dago. Kiratsa dario 200 bat metro aurrerago Gineako golkoarekin bat egiten duen errekarari. Zikinkeria bazter guztietan dago pilatuta. Zikinkeria artean, telefono mugikor zatiak, apurtutako kalkulagailuren bat, telebista izandako zerbaiten hondarra eta ordenagailu teklatu txikitak. Mutiko talde bat sua eginez dabil. Zaharrenak 20 bat urte izango ditu, baina dozena bat urte bueltakoak dira gehienak. Kable sortak erretzen ari dira, aurrez auzoko beste behargin batzuek aparai-

luei kendutako kableak. Suari indarra emateko, plastiko zatiak jartzen dizkiete inguruan edo hozkailuei kendutako poliuretanoa. Kobrea da atera nahi dutena.

Mohamed da bertan dabilenetako bat, 10 urteko mutikoa. Inguru honetan beste asko bezala, Ghana iparraldetik etorritako errefuxiatua da, tribuen arteko liskarretatik ihesi. Dagbani hizkuntza hitz egiten dute, hiriburuan beste inork gutxik menperatzen duena.

Mohamed goizeko seietatik arratsaldeko seietara jarduten da zabortegean. Egunean bizpahiru cedi ateratzen ditu, euro eta erdi. Gurasoak iparraldean ditu, eta hirian Isaac anaiaren babesean bizi da. 15 urte ditu anaiak. Bietako inor ez da eskolara joaten. Zabortegean dabiltzanen osasuna arrisku bizian dago. Mike Ananek sarritan egin die bisita. "Hondakin kimiko kaltegarriei etengabeko kontaktuan daude zabortegean dabiltzanak. Beruna, merkurioa eta kadmioa bezalako osagai toxikoak dituzte manipulatzeko dituzten gailuek". Berunak kalte handia eragiten du haurren garapenean, batez ere burmuinaren garapenean. Nerbio sistemari eta birsortze aparailua-

Atxurra Hotela

Arronategi auzoa z/g
Bermeo (Bizkaia)
Tel. 944 654 404
www.hotelatxurra.com

ri ere zuzenean eragiten die. “Gainera, sua erabiltzen dute plastikoa erre eta kableek barruan duten kobrea lortzeko. Erreketa horretan dioxina eta ke toxiko ugari askatzen dira, eta bertan dabiltzanek zuzenean arnasten dituzte”, dio Ananek asaldatuta.

Zabortegian lanean ari den Etsi-ri galdetu diogu ea badakien zein arrisku dituen bere osasunarentzat egiten ari den lanak. “Keak hartzen duen bidetik aldendu behar duzu, zikinkeriarik ez arnasteko. Horrekin kontu izanez gero nahikoa da”, dio konbentzituta. Bakarren batzuek izan omen dituzte osasun arazoak, baina berak ez dirudi kezkatuegi. Argi dago kearen norabidea zaintzea ez dela nahikoa. Mike Ananek arazo asko aurkitu ditu ume hauen artean. “Ikusi ditut umeak eztula egin eta odola botatzen. Arnasketa arazo handiak dituzte beraietako askok”. Greenpeace talde ekologistak Agbogloboshien egindako ikerketa batek erakutsi du lurzoruan dagoen kutsadura maila oso altua dela. Beruna, merkurioa eta kadmioa baimendutako mailetatik oso gora atzeman dituzte. Aparailu elektronikoetatik datozen elementuak dira denak.

Zabortegian jarduten dutenekin kezkatuta dago Mike Anane, baina behin eta berriz azpimarratu nahi du kutsadura honek ez diela soilik eurei eragiten. “Euria egiten duenean, metal horiek filtratu egiten dira. Errekara doaz denak, eta itsasoa bertan dago. Itsaso horretako arraina jaten dugu ghanatarrok, eta metal astun horiek gure organismoan amaitzen dute”.

Kontrolik ez

Egoerari aurre egiteko kontrol neurriak zorroztu behar direla gauza argia da. Herrialde

Hondatutako aparailuak apurtzeko eta horietatik metalak ateratzeko oso teknika oinarritzkoak erabiltzen dituzte. “Mailua eta zizela dira askotan erabiltzen dituzten tresna bakarrak, eta ingurura partikula kutsagarri asko askatzen dituzte. Teknika berriak erakutsi behar dizkiegu ingurumena eta osasuna gutxiago kaltetzeko”, dio John Pwamangek.

dearen barruan, eta kanpoan, bieran dago zeregina. Ingurumena Babesteko Agentziak igorria dio eskaria Ghanako parlamentuari bigarren eskuko ondasunen inportazioa arau dezan. John Pwamang agentziako arduradunaren arabera, “legerik ez dago inportazio horiek arautzen dituenik, eta horrek iruzurre-rako bidea zabalik uzten du. Herrialde barruan bertan hasi behar dugu araudia zorrozten hondatuta datozen aparailuei atea ixteko”. Basileako Konbentzioa betearaztea da, Mike Ananeren ustez, arazoari aurre egiteko lehenengo urratsa. Argi du erantzukizun kriminalak daudela honen guztiaren atzean: “Interpolek jarraipen zehatza egin behar luke, jakiteko nork bidaltzen dituen hondakin elektroniko hauek. E-zaorraren ondorioz jende asko gaixotu da. Arduradunak atxilotu egin behar dira”.

Dagoeneko atxilotuta batzuk egin dira Britainia Handian eta Herbehereetan. Bertako agintariak Ghanako Gobernuarekin elkarlanean ari direla dio Pwamangek: “Eskatzen digute atzematen ditugun hondatutako merkantzien informazioa. Esaten digute garraiolaria buruzko datuak iristen bazaizkie, hurrengoetan errazago atzeman ditzaketela e-zaorra dakarten bidalketak”. Pwamangek, hala ere, ulertzen du Rotterdam bezalako portu handietan ezin dela kontainer oro ikuskatu. Anane ez dator horrekin bat. Bere iritziz hondakin elektronikoak esportatzen dituzten herrialdeak dira kontrol zorrotzagoak jarri behar lituzketenak: “Garapen bidean dagoen herrialde bati ezin diozu eskatu portuak agentz betetzeko. Ghanako Gobernuak beste lehentasun batzuk ditu bere baliabideak gastatzeko”. Europako agintariek ez dute nahikoa egiten, bere ustez.

Kontrolarekin batera, heziketa ezinbesteko jotzen dute adituek arazoari aurre egiteko. Ez soilik hondakinak manipulatu dituztenen artean; herritar guztiengana hedatu behar da heziketa. Eta bide batez, osagai elektronikoak egiten dituzten enpresetara ere hedatu behar litzateke ardura. Frank Braimah-k dio konpainia horiek bilketa sistemak jarri behar lituzketela, “kontsumitzaileei hondatutako aparailuak entregatzeagatik konpentsazioren bat emanez. Ananeren ustez, neurririk gabeko etekin gosea dute enpresa hauek: “Programatutako zaharkitzapena dago guztiaren atzean. Iraungitze data jartzen diote aparailuari, denbora gutxiren buruan funtzionatzeari utz diezaion eta kontsumitzaileak laster berria eros dezan”.

argia.com Ghanan ikusi eta entzundakoarekin bideoa osatu dugu gure webgunean.